

NĚKTERÉ POZNATKY Z FRONTOVÉHO VŠC PALCÁT-86

Formy a metody přípravy velitelů, štábů a vojsk jsou zdokonalovány současně s vývojem ozbrojených sil a způsobů jejich operačního a bojového použití. S růstem složitosti přípravy, organizace a zabezpečení soudobé operace, zejména na počátku války, na stále větším významu nabývají operační cvičení. Umožňují nejvíce přiblížit přípravu štábů a výcvik vojsk ke skutečnému vedení operace (boje). Proto jsou také operační cvičení nejen nejefektivnější, ale i nejsložitější formou přípravy. To zvláště platí pro cvičení operačního rozsahu s obrannou tematikou.

Každé takové cvičení přináší něco nového, zvláštního a v podstatě řešení stanovených cílů a učebních úkolů je do jisté míry jedinečné, neopakovatelné. To však neznamená, že nemohou být současně metodou opakování, komplexního procvičování a prohlubování vědomostí, dovedností a návyků velitelů, náčelníků a pracovníků štábů. U operačních štábů, které jsou v současných podmínkách doplňovány mladými kádry, mohou být také i metodou slaďování jejich činnosti. Příslušníci štábů se na operačních cvičeních učí a zdokonalují ve vzájemné spolupráci a součinnosti v rámci štábu, ale i mezi jednotlivými cvičícími štáby, osvojují si nové poznatky a zásady operačního umění. Při cvičení Palcát-86 jsme tak získali **nové poznatky a praktické zkušenosti z přípravy a vedení obranné operace na počátku války**, která poprvé byla řešena v celém rozsahu a komplexně. Toto cvičení potvrdilo, že kvalita složitých operačních cvičení s obrannou tematikou nezávisí jenom na propracovaném a správném zámyslu cvičení, reálném plánu provedení, všestranném organizačním zabezpečení, připravenosti ředitelství a rozhodčí služby, ale především na důkladné přípravě cvičících štábů a vojsk. Jelikož jde o proces zásadního významu, považují za účelné některé poznatky zevšeobecnit.

Štáby a vojska v procesu **přípravy** na cvičení musí zvládnout značný rozsah učebních úkolů jak ze vševojskové oblasti, tak i druhů vojsk a služeb. Všestranná příprava na cvičení byla vytvořena již plánem přípravy generálů, důstojníků a štábů. V něm, podle dříve osvědčené skladby výcvikových hodin, bylo ve prospěch praktické činnosti všech odborností v každém měsíci vyčleněno nejméně pět hodin. Šlo o přípravu, která maximálně odpovídala praktickým potřebám a požadavkům práce štábu v poli. Přitom je důležité, aby byla známa úloha i předurčení štábu a požadavky, které budou na něj kladeny v průběhu cvičení. Byli jsme si vědomi, že postupnou, nepřetržitou, všestrannou přípravou ovlivňujeme nejen plnění úkolů stálé připravenosti, ale i skutečných bojových úkolů. Toho jsme docílili udržováním vysoké úrovně bojové pohotovosti štábů všech stupňů, včasným plněním stanovených úkolů průzkumu spolu s jaderným a palebným ničením, ujasňováním a hodnocením situace, plánováním operace a bojové činnosti, rychlým, přesným a včasným doručováním konkrétních úkolů podřízeným, promyšlenou organizací a zabezpečením operační činnosti, udržováním spolehlivého, nepřetržitého spojení i velení a organizací součinnosti do celé hloubky obrany.

Opatření přípravy k prosazení i zvládnutí těchto otázek se podařilo pojmout do **komplexního plánu přípravy na cvičení**. Od zahájení výcvikového roku byla příprava velitelů a štábů (velitelská shromáždění, velitelská příprava, štábní nácviky) zaměřena na cvičení Palcát-86. Z praktického hlediska je možné ji rozdělit na samostatnou a kolektivní.

Samostatná příprava spočívala v osvojení a studiu odpovídajících ustanovení řádů, předpisů, a další odborné literatury, zopakování takticko-technických dat, operačních norem, organizace zásad použití vlastních vojsk a nepřítelů (zpravidla v rozsahu plánů samostatného studia).

Kolektivní (společná) příprava na cvičení v celkovém jejím dlouhodobém systému měla rozhodující význam. Šlo především o operační a taktickou přípravu v rámci velitelské přípravy, která napomáhala zvyšovat úroveň operačního a taktického myšlení, seznamovala příslušníky štábu s novými poznatky socialistické vojenské vědy, principy vojenského umění s důrazem na otázky, jež budou hlavním předmětem řešení v průběhu cvičení. Osvědčilo se na společnou velitelskou přípravu přizvat odborně připravené hlavní funkcionáře nadřízeného stupně velení.

Rozhodující místo ve všestranné přípravě na toto zaměstnání měly bezesporu **štábní a komplexní štábní nácviky**. Ke sladění polního velení v nové organizační struktuře jsme uskutečnili čtyři štábní nácviky, dva jednostupňové, jeden třístupňový a jeden komplexní štábní nácvik za řízení MNO. Důležitým zaměstnáním v naší přípravě byl třístupňový komplexní štábní nácvik, který řídil velitel Západního vojenského okruhu. Přínos nácviků spočíval především v tom, že pracovníci štábu si prohloubili teoretické znalosti a praktické návyky, získali jistotu a přesnost v práci a ve sladění činnosti celého štábu svazu k plnění úkolu v polních podmínkách.

Osvědčilo se nám zahájit přípravu na cvičení Palcát-86 dílčími štábními nácviky [štábními nácviky správ] organizovanými na úrovni polních pracovních kolektivů (polních pracovišť), v hodinách stanovených plánem přípravy generálů, důstojníků a štábů. Tím jsme splnili i požadavek Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1985—1986, ve které je sta-

noveno maximálně přimknout přípravu štábů k praktickému výcviku. Hlavní pozornost v jejich průběhu jsme soustředili na:

- individuální zvládnutí funkčních povinností každého příslušníka polního velení,
- sladění pracoviště podle nové metodiky práce štábu v poli,
- získání trvalých návyků v praktickém výkonu funkcí zvláště na plánování a vedení operace,
- zpracování konkrétních operačních (bojových) dokumentů podle funkčního zařazení s důrazem na formalizovanou a vzorovou dokumentaci,
- používání a obsluhu prostředků polního spojení.

Díličí nácviky uskutečňované po skupinách polních pracovišť (odbornostech) vyžadovaly promyšlenou a systematickou přípravu praktických zaměstnání. Jejich přínos spočíval v tom, že účastníci se učili pracovat samostatně a připravovali se na nich s dostatečným předstihem. Na těchto nácvicích byly stmeňeny pracovní kolektivy a vytvořeny předpoklady k plnění praktických úkolů v celém komplexu štábu. Časové zálohy jsme využívali k odstraňování zjištěných nedostatků.

K vyšším stupňům štábních nácvků, které byly uskutečňovány komplexní formou, jsme již přistupovali jako sladěné štábní kolektivy. Tím byla dána možnost na třístupňovém komplexním štábním nácvku velitelství a štábů pokračovat dále v hlubším rozvíjení návyků, sladěnosti činnosti s podřízenými štáby, sběru situací, jejich zpracování, provádět informaci uvnitř štábu a mezi místy velení. Velitelé a štáby se zdokonalili v nepřetržitěm velení podřízeným v období přípravy i v průběhu vedení operace a ověřovali jsme jejich připravenost k velení vojskům v podmínkách bojové situace.

Štábní nácvky jsme organizovali s cílem, aby jednak upevňovaly znalosti získané na přednáškách a společných zaměstnáních, které řídili hlavní funkcionáři, a aby cílevědomě, soustavně zvyšovaly i zdokonalovaly návyky důstojníků a připravovaly štáb na řešení složité problematiky. K zamyšlení jistě stojí úvaha o účasti na těchto metodicky uspořádaných zaměstnáních všech předurčených důstojníků do polního velení. Dosažením potřebné účasti všech kategorií důstojníků by se tak podařilo zajistit jejich předpokládanou potřebnou kvalifikační přípravu.

Na cvičení Palcát-86 velitelé a štáby řešili nové otázky, které spočívaly v tom, že byly v jeho průběhu poprvé v celém rozsahu a komplexně plněny úkoly spojené se skrytým přechodem vojsk z mírového na válečný stav, s přípravou a vedením prvních operací na počátku války, zejména obranné operace. Celé cvičení bylo prakticky podřízeno přípravě a vedení obranné operace. V takovém rozsahu i hloubce a v celé návaznosti všech zúčastněných stupňů velení jsme ještě obrannou tematiku v praxi neřešili. Poprvé jsme v celém rozsahu zpracovali úplnou plánovací dokumentaci pro obrannou i útočnou operaci. Vzhledem k rozsahu článku se budu zabývat jen některými otázkami, a to zejména těmi, které souvisejí s prací vševojskového operátora.

Jednou z důležitých otázek je **příprava na zpracování velkého množství plánovacích dokumentů**, zejména grafických operačních materiálů, a to jak pro obrannou, tak i útočnou operaci. Jejich zpracování probíhalo v přípravném období cvičení. Polní velení v té době zhotovilo úplnou grafickou i písemnou

plánovací (operační, bojovou) dokumentaci. Těžiště práce při tom spočívalo na operátorech skupiny všeobecného plánování. Předurčení důstojníci k našemu posílení polního velení se zpracování dokumentace prakticky nezúčastňovali, protože jejich činnost ve štábu skončila dvoudenním komplexním štábním nácvikem, který předcházela cvičení. V důsledku velkého množství těchto dokumentů mohly být v průběhu nácviku pouze rozpracovány (jejich dokončení trvalo dalších pět dnů).

Náročné požadavky na přípravu a vedení soudobé operace, zejména složité problematika organizace a zabezpečení počátku vstupu našich vojsk do války, nepochybně ovlivňuje i způsob řízení tohoto rozhodujícího období. Nesporně značně odůvodňuje rozšířenou přípravu plánovacích dokumentů, které byly v rámci příprav na cvičení i v jeho průběhu zpracovány. Početní nárůst zejména grafických dokumentů (nyní uvedených v operační pomůcce Pom-520-OS) je jistě zdůvodněnou a již výstavbou ozbrojených sil Sovětské armády v praxi ověřenou realitou. Přesto si myslím, že ještě stále z hlediska praxe je zapotřebí dále **zkoumat kvantitu** uvedených **dokumentů**. Zabýval se tím rovněž soudruh ministr národní obrany v rozboru cvičení. S ohledem na současný stav a tyto skutečnosti bude zřejmě potřebné dále zkoumat dobu přípravy operace, zejména časové možnosti plánování prvních operací.

Vycházíme-li ze získaných zkušeností, zejména přípravného období cvičení, můžeme počítat s tím, že příprava a plánování operací (přijetí rozhodnutí, stanovení úkolů vojskům, organizace jaderného a palebného ničení nepřítele, protivzdušné i protitankové obrany, součinnosti, zabezpečení všeho druhu a velení vojskům, zaujetí výchozích prostorů nebo stanovení obranných pásem, jejich ženijní budování, příprava štábů a vojsk k plánované činnosti, organizace a uskutečňování politické práce) při optimální organizaci práce velitelů a štábů si reálně vyžádá 4–5 dnů. V tom ještě není započítána doba na upřesnění plánovací dokumentace, které bude uskutečněno zpravidla pouze pro jednu operaci (na základě konkrétně vzniklé situace). Lze předpokládat, že k tomu bude nutné vyčlenit 1–2 dny. Zkušenosti z přípravného období cvičení komplexního štábního nácviku a také jeho prvního období potvrzují opodstatněnost předchozích časových údajů. Domnívám se, že bude vhodné prozkoumat metodiku práce štábu v poli z hlediska časových možností a pro plánování obou operací stanovit dobu např. 4–5 dnů. Časové možnosti přípravy operací, zejména činnost při plánování, budou nepochybně vyžadovat ještě účinněji intenzifikovat práci velitelů, náčelníků a štábů.

Zvýšení produktivity práce při plánování operací můžeme dosáhnout novým dělením práce polní struktury pracovišť a rozšířením zodpovědnosti za přípravu vševojskových plánovacích dokumentů. Myslím, že je nutné ponechat skupině všeobecného plánování odpovědnost za zpracování a přípravu hlavních, nejdůležitějších a rozhodujících grafických a písemných dokumentů. Patří k nim rozhodnutí velitele pro obrannou a útočnou operaci, plán obranné a útočné operace s textovou částí všech dokumentů. Přihlídneme-li k tomu, že tato skupina bude kromě kalkulací a propočtů zpracovávat kalendářní plán přípravy obou operací a její funkcionáři připraví zvlášť pro každou operaci operační směrnice, plán OPZHN, plán operačního maskování, pak vidíme, že jde o rozsah prací, který plně vytěžuje všechny důstojníky. Přenesením zodpovědnosti za zpracování částí plánovacích dokumentů na jiná polní pracoviště (oddělení směrů, informační středisko) vytvoří se současně podmínky,

aby důstojníci skupiny všeobecného plánování mohli promyšleně připravit zdůvodněné kalkulace a propočty.

Jsem toho názoru, že vzhledem k mírové funkční náplni většiny pracovníků oddělení směrů je možné, aby se její příslušníci v přípravném období zaměřili na zpracování plánu překrytí státní hranice, plánu zaujetí operační sestavy pro obrannou i útočnou operaci a plánu protivýsadkové obrany. Důstojníci informačního střediska mohou zpracovávat např. plán provedení protiúderu, plán bojové činnosti do bližšího úkolu a udržení taktické hloubky obrany. Jak je mi známo, podobná dělba práce je již vžitou praxí v operačních štábech Sovětské armády. U našeho štábu se řídíme naopak zásadou, že všechny vševojenské plánovací dokumenty zpracovává skupina všeobecného plánování.

Rozdělení zpracovatelských úkolů tímto způsobem v době přípravného období před zahájením cvičení mělo za následek přetížení části operátorů. V té době totiž jeden důstojník ze skupiny všeobecného plánování připravoval všechny plánovací dokumenty pro útočnou operaci (7 grafických dokumentů s písemnými přílohami) a druhý ve stejném množství zpracovával dokumentaci pro obrannou operaci. Tento úkol se namnoze vymykal lidským možnostem, především v důsledku časových limitů vytyčených metodikou práce štábu v poli. I přesto, že požadavky na plánování v době přípravy operací jsou vysoce náročné na množství zpracovávané dokumentace, úroveň odborné připravenosti, organizaci a metodiku práce, úkol přípravného období jsme splnili. Svědčí o tom i hodnocení v rozboru cvičení.

Praxe cvičení potvrdila, že bude zřejmě potřebné ujednotit zpracování operačních a bojových dokumentů, stanovit počet, obsah a formu jejich grafických i textových částí. Podle mého názoru by bylo vhodné vydat jejich vzory, snížit počet a odstranit zbytečnou duplicitu. Tím bychom zbavili operační štáby neefektivní práce a vytvořili lepší časové možnosti pro funkcionáře plného velení, především k přímému řízení a kontrole vojsk.

Jiné postřehy z přípravy plánovacích dokumentů svědčí o tom, že jejich zpracování bude vyžadovat nové přístupy, formy a metody práce i nové pracovní postupy. Jejich včasná příprava a účelný obsah musí zabezpečit praktické využití k řízení celé operace. Podle mého názoru toho lze dosáhnout zvláště větší promyšleností jejich přípravy. Vždy by mělo jít o zpracování takových dokumentů, aby rozsahem i obsahem naplnily své poslání, tj. zabezpečily plnohodnotné řízení vojsk na počátku i v průběhu války.

Způsob cvičení vycházel ze soudobých názorů na vedení operace, zejména na zahájení války. Zdokonalili jsme se v upřesňování rozhodnutí a plánů bezprostředně před jejím zahájením. Byla zvolena varianta činnosti, která odpovídala vzniklé situaci, tj. především úrovni dosažené bojové pohotovosti a stavu operačního rozvinování sil a prostředků stran k době agrese nepřítele. V dalším bude potřebné zkušenosti získané ze cvičení Palcát-86, zvláště z plánování a přípravy operací, dále rozvíjet s důrazem na upřesňování konkrétního úkolu před bezprostředním vstupem našich vojsk do války.

Jde o upřesnění již dříve zpracované dokumentace pro obrannou a útočnou operaci na základě operační směrnice Hlavního velitele Spojených ozbrojených sil. Je to velmi zajímavý úkol, který dříve v praxi nebyl tímto způsobem procvičován. Novou metodikou práce štábu v poli je na upřesňování úkolu

vyhrazena doba osmi hodin. Při operačních cvičeních se na přípravu operace obvykle vyčleňuje taková doba, jakou by mohly štáby a vojska disponovat ve skutečném boji. Vytvářejí se tak podmínky k tomu, aby důstojníci získali návyky a učili se organizovat operaci (boj) ve zkrácené době a v plné míře doceňovali časový činitel v počátečním období války. Upřesňování úkolu nám bylo značně ztíženo novým složením operačního svazu, které bylo dáno začleněním dalšího spojeneckého svazu do jeho sestavy. Taktéž různé možnosti agrese vyžadovaly podstatná upřesnění rozhodnutí a plánu, zejména pro obrannou operaci. Situace vyžadovala přepracovat celé rozhodnutí i plán obranné operace a překreslit dvě mapy. K tomu bylo nutné vytvořit prostor pro práci v souladu s platnou metodikou štábu v poli v trvání 24 hodin a při upřesňování obou operací 48 hodin. Z toho je možné vyvodit závěr, že metodika práce připravená k upřesňování dokumentace v trvání 8 hodin nebude vždy vyhovovat soudobým požadavkům.

Problematika upřesňování plánovací dokumentace, různé možnosti jejího doplnění nebo opravy již zpracovaných materiálů (úplné přepracování), na základě konkrétní situace, bude zřejmě vyžadovat další zkoumání v praxi operační přípravy velitelů a štábů.

Plně je též třeba využít dalších poznatků ze cvičení Palcát-86, získaných z **organizace a vedení soudobých obranných operací svazů na počátku války**. Cvičení potvrdilo, že pro současný obranný boj je charakteristická rychlá změna situace. V souvislosti s tím důsledná realizace přijatého rozhodnutí pro obranu vyžaduje neustále zvažovat změněné podmínky, včas na ně reagovat, upřesňovat rozhodnutí a ve stanovenou dobu je předat podřízeným.

Při cvičení byly tyto základní principy úspěšně řešeny, a to zejména proto, že uspořádání obrany zabezpečovalo její vysokou odolnost a aktivitu. Praxe potvrdila zvláštní úlohu uplatňování a význam vysoké aktivity obrany, která spočívala v neustálém ničení nepřítele všemi druhy zbraní, uskutečňování širokého manévru údery, palbou, zátarasy, silami a prostředky z hloubky. Osvědčilo se vykonávat manévry vojsky z úseků, kde nepřítel neútočil na směry jeho úderů, a rovněž vést rozhodné protizteče a protiúder. Rozhodný protiúder, který byl jedním z hlavních předmětů řešení cvičení, vyžadoval (při dodržení principu soustředění hlavních sil k obraně rozhodujících prostorů — směřů) účelné členění sil a prostředků bránících se vojsk do hloubky, promyšlený manévry palbou (úder) a zálohami na směry útoku nepřítele k zastavení jeho postupu. Protiúder vedl spojenecký svaz druhého sledu, a to při boji o armádní pásmo obrany a na předem plánovaných směrech. Jeho cílem (v závislosti na celkové situaci a bojových možnostech vlastních vojsk) bylo zničit úderné uskupení nepřítele, obnovit postavení na státní hranici a vytvořit podmínky pro přechod hlavních sil frontu do útočné operace. Osvědčilo se uskutečnit jej postupně vstřícným úderem v součinnosti s vojsky, která se zúčastnila armádního protiúderu. Protože se nepřítelem podařilo proniknout do pásma obrany frontu na několika směrech, byl frontový protiúder veden především s cílem zničit hlavní nepřátelské uskupení. Další uskupení byla současně ničena armádními protiúderem i divízními protiztečemi. Praktické vykonání rozhodného protiúderu při cvičení potvrdilo již dříve známou teoretickou zásadu, že nejrozhodnějším a nejefektivnějším je protiúder vedený do obou boků nepřítele. Tento způsob bylo možné uskutečnit pouze za situace, kdy se vojska prvního sledu pevně bránila na bocích úderného uskupení nepřítele a součas-

ně byl ještě dostatek sil k vytvoření nezbytné převahy na dvou vybraných směrech úderu.

Po splnění cílů obranné operace byly vytvořeny podmínky pro přechod hlavních sil a prostředků operačního svazu do útočné operace. Přitom na bocích úderných uskupení a v týlu vlastních vojsk zůstala značná část nepřítele, kterou bylo nutné rychle obklíčit a zničit. Poznatky ze cvičení svědčí o tom, že šlo o značné síly a prostředky nepřítele, které budou často izolovány ve velké hloubce našeho území. K jejich obklíčení a zničení jsme vyčlenili část sil svazů prvního sledu, svazky druhého sledu a zálohy. Při plnění tohoto úkolu byly použity různé druhy manévru, zejména činnost na zbíhavých směrech v součinnosti s roztínavými údery s cílem rozdělit velká uskupení nepřítele a po částech je zničit.

Při cvičení byla věnována značná pozornost **organizaci součinnosti** (s využitím plastického stolu) a **praktické velitelské činnosti v terénu**. Její funkce nabyla na zvláštním významu začleněním spojeneckého svazu do naší sestavy. Praxe potvrdila, že metody organizace součinnosti se neustále vyvíjejí v závislosti na změnách ve výzbroji a bojové technice, organizaci a způsobu vedení operace (boje) vlastních i nepřátelských vojsk. Osvědčilo se provádět rekognoskaci a upřesňovat úkoly v terénu z vrtulníku.

Přesná a nepřetržitá součinnost vojsk je jednou ze základních podmínek dosažení úspěchu v boji. Vzhledem k tomu, že při tomto cvičení měl operační svaz spojenecké složení, bylo nutné této problematice věnovat zvýšenou pozornost a zabezpečit pevnou součinnost jak v přípravě, tak i v průběhu vedení operace. V obraně byla upřesňována podle směrů úderů nepřítele. Šlo o určení způsobu činnosti vojsk na pravděpodobném směru hlavního úderu nepřítele a na dalších směrech jeho útoku, na bocích a v mezerách mezi sousedy, při vedení protiúderů, což mělo velký význam zejména pro činnost vojsk naší a sovětské armády. Osvědčilo se nám k zabezpečení součinnosti připravit plastické stoly (měřítko 1 : 50 000) s využitím univerzální skládací soupravy plastických stolů. Ze samostatných sádrových mapových čtverců (rozměr 1 × 1 m) a připravených pomůcek je možné plastický stůl připravit účelně a v relativně krátké době. Myslím však, že i zde je možné uplatnit ve větším rozsahu výsledky vědeckotechnického pokroku (např. využití plastů, mikroelektroniky apod.).

Uvedením některých dílčích problémů z oblasti operačních cvičení jsem chtěl přispět k rozšíření poznatků z náročné tvůrčí činnosti velitelů a štábů. Vidíme, že některé aspekty řešené problematiky nejsou zatím zcela jednoznačně uzavřeným problémem. A bylo by účelné, kdyby podnítily další diskusi na stránkách tohoto časopisu.